
TÓTH ZSUZSANNA

„Rendezni végre közös dolgainkat...”

– elmélkedés egy év problémái kapcsán –

Úgy gondolom, nem várom meg, míg mások mondják, nehéz fába vágtam a fejszém. Valóban; amiről az alábbiakban írni szándékozom kemény mondatokat ad majd a számba, lesznek, akik haragszanak is majd érte, s talán joggal. Azt is lehet vélni, ünneprontás. Ám legyen. Hál’ istennek, lesz benne pozitívum is, és remélhetőleg akadnak, akik majd megértének.

Néhány kollégám megtette, hogy a számára legfontosabb eseményeket elemezve beszámolt erről az évről, eseményeiről, eredményeiről. Jómagam szintén összegezni próbálom ezzel kapcsolatos gondolataimat, ám nem a listakészítés szándékával.

Talán nem ártana olyan munkákkal kezdeni, mint a NKÖM által kért tevékenység volt – az amatőr művészetekkel kapcsolatos stratégia kidolgozása. Többen, hosszasan, és állíthatom, áldozatosan dolgoztunk a témán, mert komolyan vettük, hogy a kormányzat használni fogja majd munkaanyagunkat. Be kell vallanunk azt is, hogy az első variációt nem fogadta el az államtitkár-helyettes asszony, s azt is, micsoda reményekkel töltött el bennünket a hír – a második verzió „átment”. Azt hittük, ezzel tényleg hozzájárulunk majd a nemzeti fejlesztési terv újabb variációjához. S titokban azt is, hogy felcsillan valami fény az amatőr művészetek hosszú idő óta kissé homályos alagútjában. Most, fél évvel az elfogadás után már reményvesztettek vagyunk: azóta ugyanis nem történt semmi. (A többes számot annak a teamnek a nevében használom, amely a stratégián dolgozott, noha elégedetlenségem hangoztatására nem bírom felhatalmazásukat!)

Kulturális miniszterek jönnek-mennek, új és új tervekkel állnak elő – mindegyik a maga stábjának szakértőivel megtámogatva. Nagyon sokszor úgy tűnik, csak a kirakat-rendezvényekre koncentrálnak, annak ellenére, hogy egyikük-másikuk kedvenc vesszőparipájában rejtett lehetősé-

gekre bukkanhat a közművelődés is. De ez nem megnyugtató az egészet tekintve.

A Magyar Művelődési Intézet munkatársaként hiszem, hogy az intézet sokat tehetne azért, hogy a „Köz” művelődése jobb úton járhasson. Hiszem, hogy meg kellene hallgatni az évtizedek tapasztalatát felhalmozó kollégák véleményét itt az intézetben és szerte az országban. Hiszem, hogy nem lehet egy-két hirtelen kinevezett szakértővel megoldani a problémákat. (Miközben persze vallom, hogy rendkívül fontos volna az új szellemiséget képviselő fiatalok véleményét meghallgatni.) A háttér-intézményi szerepnek ilyen nagy horderejű kérdésekben is sokkal tisztábban, erőteljesebben kellene megmutatkoznia.

Nem feladatom persze, hogy ilyen tág hatókörű kérdésekről írjak. Nézzük hát szűkebb házunk táját.

A magam szakterületén (színház és előadóművészet) évek óta ugyanazokat a köröket futjuk: a kérdéshalmaz nem nagyon változik. Állandó probléma a képzés hiánya. Miközben akkreditált képzések özönébe fülhatnak a válogatók – a művészeti csoportokat vezetőik képzettsége átlagosan alig több mint elégséges. Nem csoda hát, hogy esztétikailag erősen kifogásolható a létrejött előadások zöme. Jó szándékú pedagógusok produkciókat készítenek, versmondókat készítenek fel – nyugdíjasklubok vezetői állítanak színpadra „darabokat” – anélkül, hogy a színpad törvényszerűségeivel, a dramaturgiával, a verselemzés fontosságával tisztában lennének.

Kérdéseket kell feltennem:

- Fontos-e, hogy növekedjék az amatőr művészeti aktivitások száma? Számomra – s reményeim szerint a többség számára – egyértelmű a válasz: igen.
- Fontos-e, hogy a konzervkultúra ellenében az emberek saját alkotói ambícióikat, kreativitásukat használják? Igen.
- Hasznos-e a csellengő fiatalok alkotó közösségekbe való „terelése”? Hát persze.
- Bizonyítható-e, hogy a kreatív módszerek többet tehetnek például a bűnmegelőzés, vagy drogprevenció terén, mint a pusztá felvilágosító munka? Nem kétséges.
- Lehet-e életminőség-javító bármely szocio-kulturális tevékenység? Ki kételkedne ebben?!

- Mi lehet az inaktív rétegek egyik mobilizáló, értékteremtésre serkentő, önbizalom-növelő, tevékenységi formája? A művészeti aktivitás.
- Használ-e egy tágabb közösségnek a kisebb közösségek megléte? Természetesen.

A művészettel való foglalatosság azonban óhatatlanul felveti a minőség kérdését. Ízlesek és pofonok... mondja a közmondás. Ízlestről pedig nem lehet vitatkozni. Csakhogy ... – és itt újabb kérdésözön következik.

Miért „művészkedik” az egyén? Mit akar a népművelő? Mit tart hasznosnak a szociográfus? Mitől fejlődik egy település? Kényszerből rendez-e a pedagógus? Hogyan válik „hungaricumká” az amatőr művészeti tevékenység? Hogyan kapcsolódunk az Európai Unióhoz és annak új kihívásaihoz, megjelenik-e itthon is a kultúra gazdaságélénkítő szerepe? E kérdések fényében *megfelelően támogatott-e* az amatőr művészeti tevékenység?

Kulturális esélyegyenlőség, a kultúra hozzáférhetősége, kulturális szegénység, interaktív művészeti lehetőségek... *Van-e és milyen* a szlogenek mögötti valóságtartalom?

Egy évkönyvben persze konkrét példákat kellene leírni, amelyek izgalmasak, gyötrelmesek, szociológiai hitelességgel pontosak. A fotósok igazán pozitív eredményeit. A nagyszámú képzőművészeti aktivitást. A táncosok, diáktáncosok kreativitását. Ezt remélhetőleg megteszik a kollégák. Sorolhatnám én is az ismétlődő eseményeket, a több ezernyi gyerek- és diáktáncos lelkesültségét, a felnőttek és nyugdíjasok táncos rendezvényeit, a versmondók nagy számú alkalmait... Az évről évre egyre szívósabb munkával, de mégis ünneppé összeálló találkozásokat.

Elismeréssel adózom a rendezvényeket szervező kollégáknak, a színjátszó csoportok vezetőinek városokban, falvakban, nyugdíjas-klubokban és iskolai színjátszó körökben. De már sokszor megpróbáltam elmondani, leírni, megbeszélni; a művészetek gyakorlása *tanulási folyamatot* (megszerzett tudást, vagy szakértelmet is) feltételez. Nem lehet, a kereskedelmi televíziók, rádiók erőszakos sugallata ellenére sem lehet a könnyű sikerekre építeni. És nem terem könnyen babérokat a színpad. Egy iskolai vagy művelődésházbeli dobogó sem.

A teljesség igénye nélkül néhány példát sorolok, hogy miért is vagyok elkeseredett és mitől vagyok ugyanakkor boldog, azaz néhány gondolatot az év színjátszó és versmondó eseményeinek kapcsán...

Boldogság, hogy sok *versmondó-alkalom* valódi versünneppé alakult. Ilyen lett rögtön az év elején a Kortárs versmondó verseny, a Veszprém Megyei Közművelődési Intézet szervezésében... Fűszerezte a dolgot, hogy a régió folyóiratainak szerzőiből is delegáltak a zsűrbe, s hogy ifjú és sikeres költőnk, a polgárpukkasztással is vádolható Karafiáth Orsolya is megjelent. Az alkalmat, a kezdeményezés újszerűségét (noha per-

sze már hagyományai vannak) mindenképpen dicséret illeti. Jó dolog, hogy vannak még megyék, ahol fontosnak ítélik meg a versmondást, a versmondókat és a kortárs alkotókat... Ráadásul állandóan bővül valamivel ez a versengés. Most például afféle költő-előadóművész párbeszéd részesei lehettek a jelenlévők, sajnos, csak rövid ideig; néhány vers kapcsán a versértelmezés bonyolultsága, a költő szándéka és az előadó értelmzése került középpontba. (Személyes meggyőződésem, hogy az ilyesfajta együtt-gondolkodás sokat segíthet a versmondóknak.)

*A Verkli Színház Csoport fellépése a Madách Imre Irodalmi és Színházi Napokon, Balassagyarmaton (2005)
Fotós nem azonosítható*

Az idei év mindenképpen ünnepi volt a vers szempontjából – hiszen József Attila 100. születésnapja fémjelezte. *2005 A Vers Éve* – hirdette meg a Magyar Versmondók Egyesülete – s csatlakozott hozzá a közművelődési hálózat, az iskolák, még a média is. Persze, hogy ez se legyen hibátlan, sikerült egy meglehetősen színvonalatlan, sok igazságtalansággal fűszerezett hivatásos előadóművészeti eseményt – legalábbis a „partjelző vonalról” így látszott – meghirdetni a Magyar Rádióknak, és a vespéremi Petőfi Színházból közvetített gálával kellően felborzolni az értőbb füleket-szíveket. Az esemény kapcsán el kell mondani, hogy hála istennek, az amatőr versenyeket nem övezi ilyesfajta közutálat. Sőt. Nívós, tisztességes, szépen bonyolított rendezvényt tisztelegtünk József Attila és a költészet előtt. A tatabányai Közművelődés Háza, a Magyar Művelődési Intézet, a Magyar Versmondók Egyesülete, az Írószövetség, több más társadalmi szervezet, az NKÖM, az önkormányzatok támogatásával – évtizedes összefogással – életre hívott József Attila vers-, énekelt vers és prózamondó versenye töretlenül a legnívósabb versmondó találkozók között van. Akárcsak az „Anyám fekete rózsá” elnevezésű verseny-sorozat, vagy az újabban ugyancsak élre tört, XXI. századi marketinggel szervezett Kaleidoszkóp Versfesztivál.

Új kezdeményezés volt májusban a Penyigei kilenc kislány elnevezésű – remek hangulatú, igazán szépen rendezett balladamondó verseny, amelynek életre hívásában Tóth Erzsébet (Zsóka / MMI) vállalt úttörőszerepet, s lett remek partnerre Kőrösi Miklósnéban, a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Penyige önkormányzatának vezetőjében.

Néhány dolgot persze a versenyek rendjében is tisztáznunk kellene. Egymás között elsősorban, hogy a konszenzus eredményeként ugyanazokkal a fogalmakkal operáljunk.

Nevezetesen: például jó lenne, ha nem neveznénk nemzetközinek azt a versenyt, amelyen magyar ajkú előadók vesznek részt határainkon kívülről és belülről; ennek méltóbb és pontosabb elnevezése lenne a *nemzeti* megjelölés, s megmaradhatna valóságosan nemzetközi összefogással megvalósuló versenyek elnevezésére a *nemzetközi* jelző. (Előzetes tervek szerint jövőre tényleg lesz nemzetközi versmondó versenyünk is, eltérő anyanyelvű versenyzőkkel. Erre idén kísérletként ott volt a Kaleidoszkóp lengyel partnerségű variánsa – bővebbet azonban, személyes tapasztalat híján sajnos nem tudok erről mondani.) Ugyanez a kérdés felvetődik a színjátzó találkozók kapcsán is.

A legnagyobb gondot sem egyszerű megnevezni. Noha a deklarált prioritást senki nem kérdőjelezte meg, az anyagi támogatások most sem voltak elegendőek, s bőségről szó se essék. Nívós programokra sem jutott elég támogatás – s hogy azt is mikor kapták meg a civil szervezetek s a rendezők, a működési támogatásokról nem is beszélve, az is megérdemelne egy történetet. Persze van, ahol meg „elszalad a ló” például a díjak terén. Külön fejezetet nyithatunk itt is a képzés ürügyén. Néhány tábor hála az égnek még megvan és működik – korántsem elégséges a számuk és elérhetőségük; ám a költségek emelkednek, a támogatások csökkennek, a fizetőképes kereslet kopik. A pedagógusok sok képzési lehetőségük közül a legkritikább esetben választják – ha ugyan van – a versmondás-rendezéssel kapcsolatos képzést. (Két favorizált irány van a területen érintettek között; a drámapedagógiai szakirányú képzés, amely a diploma kiegészítéseként kézzel fogható, zsebben érzékelhető előnyöket jelent, illetve az un. 120 órás drámajáték vezetői kurzus, amely rövid, hatékony – és mutatósan alkalmazható ismeretanyagot nyújt.)

Az intézet által akkreditált és többször meghirdetett 60 órás versmondó-rendezői képzésre elenyésző számú érdeklődő volt. Nem tud elindulni. Ugyanakkor a gyakorlatban mindenki érzi a hiányt, és sokszor megfogalmazódik az is, hogy legalább a tehetségesebb diákoknak kellene valamiféle lehetőséghez jutni. Csak zárójelben; a Magyar Versmondók Egyesülete, vagy a Magyar Versmondásért Alapítvány vers-foglalkozásai rendre elhalnak –néhány makacs versmondón kívül alig van érezhető érdeklődés, az pedig, hogy egy tanár még erre is időt szakítson, már-már a csodával lenne határos. Ha belegondolunk, éppen elég, ha verseny előtt foglalkozik diákjaival. Persze, egyik szervezet sem adja fel, sőt, az intézeti munkatársakat is állandóan foglalkoztatja e kérdés. (Főként az, hogy ha a pedagógusképzésből hiányzik a művészeti aktivitás – mi lesz a későbbiekben?)

Mi az oka, hogy nem igazán a líra az, amivel ebben a században közölni akarnak valamit a fiatalok vagy idősebbek? Be kell vallani azt is, hogy revelatív tehetségekkel alig találkozni. Sok-sok kedves, tisztességes, jószándékú, sokszor hiteles versmondó jelenik meg évről évre a különböző alkalmakkor (sok az átfedés is, van, aki ide is, oda is elmegy), de olyan személyiségekkel, akik igazán lenyűgözik a hallgatót – ritkán találkozunk. Vagy csak nekem nincs szerencsém...

Nagy szükség van, volna szakmai anyagokra, beszámolókra, értelmezésekre, ajánlókra is. Szerencsére a Versmondó folyóirat – mint utolsó mohikán – még közvetít, mozgósít, segít. Külön öröm az is, hogy megjelent a *Kortársaink* című válogatás – ugyancsak a MVE kiadványaként, pódiumra alkalmas versekből – jó volt dolgozni rajta.

Egyre jobb (és ágakra bomlott) a Magyar Versmondók Egyesülete honlapja; külön lehet tájékozódni a Kaleidoszkóp Versfesztiválról (ez a honlap a legnaprakészebb!), magáról a Versmondóról, illetve az Egyesületről, felhívásokról, eseményekről. Megjelennek hírek (sajnos, nem kellő rendszerességgel – jelen sorok írója önhibáján kívül felelős ezért!) az *Erikanet*-portálon s a legfontosabb felhívások az MMI honlapján is. Beszámolóink ugyanakkor már fogynak – sok az alkalom, kevés az idő....

*Operettet játszik az adácsi Veritas Színpad
Fotó: Eszik Anikó*

A Magyar Versmondásért Alapítvány honlapja is értékes információkat hordoz – személy szerint annak a résznek a fejlesztését hiányolom, ami a versmondás módszertanával foglalkozik – ezen a területen hónapok óta nincs változás. Kár.

A **színhátszás** területén valamiért nagyobb gondok mutatkoztak ebben az évben. Lehet, hogy az is közrejátszott ebben, hogy a terület két civil szervezete hosszas vívódás, átalakulás után összeolvadt; az új szervezet – Magyar Szín-Játékos Szövetség néven – nagy ambíciókkal indult. Ha őszinték akarunk lenni, az egyik legsarkalatosabb kérdés nem az, hogy hívják a szervezetet, és hány van belőle. A legfontosabb kérdés, hogy mennyire igényli, és mennyire működteti a színhátszók társadalma ezeket a szervezeteket. Mit nyújtanak a tagságnak – mikor maguk is működési és legitimálási gondokkal küzdenek. Miközben ugyanaz a tíz-tizenöt ember mozog, nyüzsög, és összegzi a gondokat – évek óta. A fiatalítási szándékok állandóan befulladnak, sokszor láthatni, hogy ambíció van – idő és elszántság már kevesebb. A csoportvezetők – noha állandóan megállapítják, hogy szükség volna az összefogásra, a fejlesztésre – saját kis körükben, csoportjukban is sok gonddal küszködve alig képesek a többiekért is gondolkodni, tenni.

A színhátszást, mint tevékenységi formát nem segítik a munkahelyek, olykor a színhátszók még szabadságukat sem vehetik ki egy fesztiválra. Ezért is foghíjasok a találkozók nézőterei – a csoportok egymást sem igen nézik meg, jönnek, játszanak, hazamennek. (Tisztelet a kivételnek.) Nagy a fluktuáció a csoportokban. S miközben „maga a lét a tét”, hogy ilyen szörnyű, rossz felhangú mondatot citáljak, a rendezők már annak is örülnek, ha van csoport – s sokszor megelégednek a közepes vagy annál is gyengébb minőségű produkciókkal. Nem olvasnak eleget – de haragudhatunk-e rájuk, hiszen nincs idejük, energiájuk, nincs célzottan nekik készülő kiadvány, nincs módszertani segítség – így nem találunk megfelelő darabokat. Valószínűleg ezek a hiányosságok okozzák, hogy néhol a legigénytelenebb és legkommerszebb szörnyűségek kerülhetnek színpadra, mert a helyi ízlés, érdeklődés maximum a triviálisan harsány humorra fogékony. Kinek a hibája ez? A jó színházat csinálók pedig alternatívokká válnak...

Vannak pozitívumok persze ezen a területen is, a gyerekszínhátszók felismerték a képzések szükségességét – s főként azt a tényt, hogy a drámapedagógia nem azonos a színhátszással; hogy az egyik a gyerek személyiségfejlődésére koncentrál – a produkció pedig elsősorban a nézőre irányul. Szerencsére folyamatosan születnek jó gyerek színházi előadások, ami nagy mértékben a Magyar Drámapedagógiai Társaság kiemel-

kedő munkájának, a színjátszókat segítő kiadványozásnak, oktatófilmjeinek és továbbképzéseinek köszönhető.

A diákszínjátszók felmenő rendszerű versenyében sokszor bukkannak fel azok a problémák, amik a felnőttekre is jellemzőek, tevékenységük azonban sokszínű, s legjobb előadásaik megjelennek az országos mérítésű színjátszó rendezvényeken is. S joggal. Az Országos Diákszínjátszó Egyesület által szervezett találkozón kívül a Globe fesztivált, idegennyelvű színjátszó találkozókat – s olyan „kis kezdeményezéseket” is megemlíthetünk, mint a budapesti Zöld Macska Diákpince mini-fesztiváljai. S miközben pezseg az élet, a színvonallal itt sem lehetünk teljesen elégedettek.

Képzés kellene, de nincs (van persze, hiszen az intézetnek is van közművelődési szakemberek számára akkreditált képzése, csak hogy a színjátszó rendezők zöme nem közművelődési szakember) – vagy ha lenne, drága. Ki fizeti meg a ráfordított időt, energiát – miközben még tízezreket kellene a tandíjra fizetni, utazásra?

Történetek kezdeményezések, hogy egy-egy megyében szerveződjön legalább továbbképzés – csekély számú résztvevőről, szórványeredményekről lehet beszámolni. Pedig kellene, hogy ezen a téren történjen valami.

Úttörő jellegű, ami Pest megyében történik napjainkban. Itt a Megyei Közművelődési Intézet – éppen egy tavaszi színjátszó találkozó produkcióinak láttán, kapcsán – szintén sürgetőnek ítélte meg a képzést. Pályázati pénzekből, nagy személyi elszántsággal meghirdetett kurzusán az első két alkalommal kb. 50-50 fő vett részt, s ismerkedett alapvető fontosságú színpadi ismeretekkel; a darabértelmezéssel, a rögtönzéses játéktechnikákkal, a térszervezés szabályaival. S a dolog még folytatódik. Fogadtatása és visszhangja egyaránt pozitív. Vélhetőleg majdan megmutatkozik tényleges eredménye is...

Messzemenően segítségre szorulnak a nyugdíjas csoportok is. Ráadásul ez a réteg – az érintettek nagy számánál és túlérzékenységénél fogva – a kritikát is a legrosszabbul tűri. Mivel nincsenek képzések, nincsenek, vagy szórványosak a valódi elemző alkalmak, így az időnként őszintén kimondott észrevételek jogosan érintik váratlanul és rosszul a színjátszókat. Úgy gondolják, mivel eddig ily módon senki nem kritizálta őket, ez bántás. Természetesen nem erről van szó. Miközben maximálisan tiszteljük a színjátszó tevékenységet folytatókat, és *minden amatőr művészeti*

tevékenység közösségi voltát tartjuk rendkívül fontosnak, nem pedig annak esztétikai minőségét – egyszerűen nem lehet szó nélkül hagyni, hogy az igénytelenség ezen a területen is kezd általános érvényűvé válni. Ennyi energiával sokkal jobb dolgokat is életre lehet hívni... Pedig hiszem, másokkal együtt, hogy az amatőrként végzett színházcsinálás is hordozhat igényességet, jelenthet igazi közlésvágyat, alakíthatja okkal-joggal pozitívan a környezetét. Ez lenne a közösségben és a közösségért végzett értékteremtő-értékmentő tevékenység igazi kiteljesedése.

Leltárt kellene készíteni ilyenkor évvégén, de azt veszem észre, a leltár nem akar pozitívre sikeredni. Pedig sok szép volt ebben az évben is, csak a tennivalók elhomályosítják az örömet. Ami egyre inkább biztos, *most kellene tenni* sok mindent – segíteni a tevékenységet, mielőtt még jobban elfordul tőlünk ez a világ... És ez nem mehet végbe valamilyen összefogás nélkül, nem mehet végbe úgy, hogy nem kap elég figyelmet az amatőr művészeti tevékenység a döntéshozók oldaláról. Meg kéne értetni végre, hogy nem csupán a látványos dolgokra kell figyelni, hanem a megbúvó értékekre is.

„Rendezni végre közös dolgainkat...”